

А. У. Тамашкова
Навук. кір. Т. А. Фіцнер,
канд. філал. навук, дацэнт

АДМЕТНАСЦЬ ЛАЦІНАМОЎНАЙ ПАЭЗІІ БЕЛАРУСІ РАННЯГА РЭНЕСАНСУ

Лацінамоўная паэзія – гэта гісторыка-літаратурны феномен у духоўнай культуры Беларусі, адметны тым, што ўзнік у перыяд ранняга гуманізму, да з’яўлення шырокай сеткі езуіцкіх калегіумаў, у якіх практычнае і тэарэтычнае прыгожае пісьменства выкладалася на прыкладах антычнай літаратуры. Найбольш яркімі прадстаўнікамі новалацінскай паэзіі ранняга Рэнесансу з’яўляюцца Ян Вісліцкі і Мікола Гусоўскі, якія, акрамя лацінамоўных вершаў (элегій, од, эпіграм, элегічных вершаў і інш.), стварылі першыя ўзоры паэтычнага ліра-эпасу: Я. Вісліцкі – гераічную паэму “Пруская вайна”, М. Гусоўскі – сінкрэтычную паводле жанравай прыроды “Песню пра зубра”. Творам “Пруская вайна” Я. Вісліцкі прапанаваў арыгінальнае вырашэнне гераічнай тэмы. Ён абапіраўся на фальклорныя і кніжныя крыніцы. Сфарміраваўшы шляхам гістарычнай рэтраспекцыі мастацкае ўяўленне пра ўнікальнасць гістарычнага шляху Айчыны, аўтар стварыў уласную паэтычную аксіялогію, якая звязана з ацэнкай гістарычнага значэння Грунвальдскай бітвы. Элегічная дамінанта пераважае ў жанравай прыродзе “Песні пра зубра” М. Гусоўскага: ужыванне адпаведнага паэтычнага памеру (элегічны двуверш), уплыў творчай гісторыі помніка (першапачаткова задуманы як эпікграма або элегія прэзентатыўнага характару). “Песня пра зубра” – гэта першы ў літаратуры Беларусі ўзор агіяграфічнай паэмы, у якой адбывалася ўвасабленне гераічнага ідэалу: “Гусоўскі першы ў літаратуры Беларусі стварыў паэтычны твор сусветнага ўзроўню, прасякнуты патрыятычнымі ідэямі і настроямі, выказаў сваё грамадзянскае пачуццё любові да Айчыны непасрэдна мовай яркіх мастацкіх вобразаў” [1, с. 100]. Я. Вісліцкі і М. Гусоўскі выпрацавалі арыгінальную творчую метадыку выкарыстання літаратурнай спадчыны антычнасці (на ўзроўні фармальнай паэтыкі і ў плане вобразна-тэматычных прыярытэтаў). У іх творах імітацыя (як генеральная метадыка засваення антычнасці) набліжаецца да вышэйшага ўзроўню – эмуляцыі. У межах вобразна-выяўленчай топікі старажытнарымскай паэзіі яны стварылі арыгінальныя паводле задумы, кампазіцыі, сюжэта і ідэяна-мастацкага выканання паэтычныя творы.

Літаратура

1 Кавалёў, С. Шматмоўная паэзія Вялікага Княства Літоўскага эпохі Рэнесансу : манаграфія / С. Кавалёў. – Мінск : Кнігазбор, 2010. – 376 с.

М. П. Тачылкіна
Навук. кір. З. У. Шведава,
канд. філал. навук, дацэнт

НАЗОЎНИКАВЫЯ ФРАЗЕЛАГІЗМЫ БЕЛАРУСКАЙ МОВЫ З КАМПАНЕНТАМ-НАЙМЕННЕМ АТМАСФЕРНЫХ АПАДКАЎ

Фразеалагізмы беларускай мовы з’яўляюцца крыніцай атрымання ведаў і ўстановак культуры беларускага народа, спосабаў пазнання свету і іх вербальнага адлюстравання для наступных пакаленняў. У гэтых адносінах прадстаўляюць цікавасць фразеалагізмы беларускай літаратурнай мовы з кампанентам-найменнем віду

атмасферных ападкаў, якіх у “Слоўніку фразеалагізмаў” у 2 тамах І. Я. Лепешава выдзелена 67 адзінак і якія былі прааналізаваны з граматычнага боку. Больш падрабязна спынімся на марфалагічнай характарыстыцы толькі адной групы фразеалагізмаў – назоўнікавых.

Каб суаднесці фразеалагізм з пэўнай часцінай мовы, трэба карыстацца трыма паказчыкамі: семантычным, марфалагічным і сінтаксічным. Сярод фразеалагізмаў з найменшым кампанентам віду атмасферных ападкаў вызначана 6 назоўнікавых фразеалагізмаў: *залаты дождж* ‘вялікія грашовыя сумы, прыбыткі’, *летаішні снег* ‘тое, што беззваротна мінула і нічога не варта’, *манна нябесная 2.* ‘багацце падазронага паходжання’, *вайна з ветракамі* ‘дарэмная трата сіл, здольнасцей у барацьбе з уяўнай небяспекай ці несапраўднымі цяжкасцямі’, *узвей-вецер* ‘легкадумны, пусты чалавек; ветрагон’, *бура ў шклянцы вады* ‘моцнае хваляванне, шум, спрэчка з-за дробязных прычын’.

Назоўнікавыя фразеалагізмы маюць катэгорыі адушаўлёнасці / неадушаўлёнасці, роду, ліку, склону. Пры разглядзе вызначаных фразеалагізмаў катэгорыя адушаўлёнасці выявілася толькі ў фразеалагізме *узвей-вецер*, усе астатнія адзінкі з’яўляюцца неадушаўлёнымі. Паводле родавай прыналежнасці яны адносяцца да мужчынскага (*узвей-вецер, залаты дождж, летні снег*) і жаночага (*манна нябесная, вайна з ветракамі, бура ў шклянцы вады*) роду. Усе вызначаныя фразеалагізмы ўжываюцца ў форме адзіночнага ліку. Адносіны назоўнікавага фразеалагізма да іншых слоў у сказе або ў словазлучэнні паказваюцца з дапамогай катэгорыі склону. Скланенне фразеалагізма праяўляецца праз фармальны паказчык пэўнага склону – канчатак галоўнага кампанента. Калі фразеалагізм мае структуру атрыбутыўна-іменнага словазлучэння (тыпу *залаты дождж*), то пры змяненні па склонах змяняюцца канчаткі абодвух кампанентаў, напрыклад: *Я гавару аб Амерыцы прадпрыемцаў, бізнесменаў, пражорлівых і ненасытных манапалістаў, для якіх вайна была не чым іншым, як залатым дажджом, невычэрпнай крыніцай шалёных прыбыткаў і звышпрыбыткаў* (Лынькоў).

А. А. Чэкан

Навук. кір. **Т. А. Фіцнер,**

канд. філал. навук, дацэнт

ЛІРЫКА КАХАННЯ Ў РАННЯЙ ТВОРЧАСЦІ ЯНКІ КУПАЛЫ

Каханне і любоў складаюць галоўны эмацыянальна-сэнсавы цэнтр паэтычнага свету кожнага аўтара. Не выключэнне ў гэтым плане і Я. Купала. Яго любоўныя вершы маюць некалькі адрасатаў, сярод якіх варта найперш узгадаць Паўліну Мядзёлку і Уладзіслава Станкевіч.

Паўліне Мядзёлцы (паэт не толькі быў закаханы ў дзяўчыну, а і прапанаваў ёй “падзяліць з ім долю ў жыцці”) прысвечаны вершы “Таей даўгажданай”, “Быў гэта сон”, “Снілася дзяўчыне”, “Сыйду”, “А яна...”. Іх аналіз выяўляе няспраўджанасць спадзяванняў лірычнага героя адносна абранага аб’екта захаплення. “Даўгажданая” не прыйшла, лірычны герой застаецца “з сваім сумам”, са сваімі “вернымі другамі” – горам, нядоляй, жальбай, якія дапамагаюць яму “лячыць нязлечаныя раны” [1, с. 285] (“Таей даўгажданай”). Спадзяванні паэта, “Што вось інакшая яна // І пойме болю майго стогн, // Зірне ў душу маю да дна” [1, с. 281], не спраўдзіліся (“Быў гэта сон”). Анафара “быў гэта толькі сумны сон” акцэнтуюе ўвагу на моцных перажываннях лірычнага героя, дапамагае зразумець яго душэўныя пакуты, разгубленасць. Разам з тым ён годна прамаўляе: “Сыйду са сцэжкі я тваёй” [1, с. 287] (“Сыйду”). Падсумаваннем адносінаў паэта да П. Мядзёлкі можна лічыць верш “А яна...”, дзе лірычны герой пазбаўлены ўжо ідэалізаваных уяўленняў адносна каханай.

Не заўсёды Купалу апаноўваў змрочны настрой. Неўзабаве ў яго жыцці з’явілася Уладзіслава Станкевіч, якая раздзяліла шлях Купалы-паэта. Уладцы прысвечаны такія